



**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

84. A qui vulgo vocantur Recatones sint obligati ad restitutionem? Et infertur primo Mercatores, siue alios posse sine onere restitutionis impedire, ne aliunde ab aliis merces in ciuitatem portentur, ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

habitura sit incommodi, molestia, periculi, sed incertitudinis in estimatione summa cum nonnulla compensatione oneris, quod situm est in obligatione hoc pro altero curandi ad eius instantiam.] Hac Malderus.

2. Sed, licet hac opinio sit probabilis, mihi tamen contraria probabilior videtur, quam sequuntur Layman in *Theol. mor. lib. 3. sect. 5. tr. 4. c. 17. §. 5. n. 33*. Villalobos in *summ. 10. 2. tract. 2. 1. diff. 8. n. 6*. Lessius lib. 2. cap. 2. 1. dub. 9. & Salas sibi contrarius *rr. de empt. dub. 40*. Bonacina de *contr. disp. 3. q. 3. punct. 10. num. 4* & ante illos Ludouicus Molina de *inst. rr. 2. disp. 361. n. 4*. Afferunt enim hi Doctores, quod quando aliquis sua industria apud Principem facile impetrabit solutionem, potest chirographum emere dimidio, si interesse, periculum, incertitudo, & molestia, quæ aliis communiter subire debet in hac actione prosequenda, iudicio aliorum aestimentur pertingere ad chirographi, seu librancie dimidium. Et ratio est: quia, ut ait Bonacina, & alij, ubi supra, iustum pretium rei emptæ non est, quanti res valet emptori; sed, quanti in se valet, aut quanti valet ipsi creditori, consideratis certis circumstantiis. Cum ergo dicta chirographa venditori non valeant in totum ratione difficultatis, & exiguae spei, quam creditor habet illa recuperandi: sequitur, huiusmodi chirographa minoris emi posse.

3. Confirmatur, ait Lessius n. 76. quia hæc chirographa, cum non habeant pretium lege taxatum, illud est assignandum ex communi estimatione. Vnde, si Princeps Turcarum tibi debeat centum aureos, nullaque, vel parua sit spes obtinendæ solutionis, fas est hoc debitum emere paruo pretio, verbi gratia, centum, vel quinquaginta, etiamsi emptor facile integram solutionem obtinebit: hoc enim est tribuendum suæ industrie, & bonæ fortunæ. Et sic ego aliquas Apodixas Tabulæ huius ciuitatis, & vocant, *del conto à parte. & della Corre*, difficilis exactionis, olim sapius consului minoris emi posset Salua, &c.

RESOL. LXXXII.

An gemmas insignes, canes, falcones, picturas antiquas, & similia, quæ non habent pretium taxatum à Principe, vel à communi hominum estimatione, possint venditor vendere eo pretio, quo voluerit? Ex p. 1. tr. 8. Resol. §. 6.

Sup hoc infra in Resol. 91. §. 5. Sepri. mo, & §. 8. Ad septimu. 1.

§. 1. **O**vidam negant: ita Lessius lib. 2. c. 2. 1. dub. 3. n. 16. Nauarrus c. 2. 7. n. 28. & alij. Probatur primo: quia qualibet res vendi debet iusto pretio; sed iustum pretium earum rerum, quæ nec lege, nec communi estimatione taxatæ sunt, sumendum est iudicio prudentis mercatoris, qui spectatis circumstantiis ad rei valorem facientibus, eam aestimat. Ergo non est licitum tanti has res vendere, quanti vendi possunt. Secundò, iudicium, quo iudicatur aliqua res tanti valere debet esse prudens: sed nemo potest prudenter iudicare rem aliquam valere tanti, ex eo, quod venditor tanti velit vendere: ergo, &c. Hanc sententiam communiter sequuntur omnes.

2. Sed contrariam tenet Sotus de *inst. lib. 6. q. 2. a. 3*. Valentia 10. 3. disp. 5. q. 20. punct. 2. Emmanuel Sa. verb. *Venditio*, num. 14. & nouissime Reginaldus in *praxi*, lib. 25. cap. 16. sect. 4. num. 286. ubi ait: (Illa verò: quæ allata sunt in contrarium, nimium, quod res tantum valeat, quanti vendi potest; & quod unusquisque in suis rebus sit moderator, & arbiter; Petrus a Nauarra lib. 3. cap. 2. num. 11. notat vera esse solummodò in his rebus, quæ nec lege, nec communi hominum estimatione appetiari solent, ut sunt gemmæ, capilli, accipitres, canes venatici, equi pretiosi, & alia, quæ venduntur ad splendorem, decorem, delicias, & voluptates: pro talibus enim, seclusis fraude, & metu, potest tantum accipi in pretium, quantum venditor arbitratus fuerit, & emptor

sciens, & prudens dare consenserit. Etenim, si nulla sit eiusmodi rerum indigentia in Republica, nec vlla necessitas ad nobilitatis in ea splendorem, sed tantum ad curiositatem pertineant, iustum pretium earum non aliter determinatur, quam estimatione ementis, qui illas tanti facit, ut putet pertinere ad nobilitatis suæ, ac diuitiarum splendorem, dare tale pretium.) Hæc ex Nauarra Reginaldus, ex quibus patet responsio ad positam dubitationem.

RESOL. LXXXIII.

An si in fæse herbarum, olerum, vel lignorum, quæ ad cibum hominum, vel ad pabulum animalium, vel ignem venduntur, inueniatur herba magna virtutis ignorata, possit emi pretio currenti?

Et inferius, quod qui sciret in alterius fundo latere thesaurum, vel venam pretiosæ metalli, vel fontem delitescentem posse illum emere non maiori pretio, sed pretio currenti.

Idem dicendum est de lapidibus pretiosis, gemmis, & similibus. Ex p. 1. tr. 8. Resol. 79.

§. 1. **N**egatiue respondet Turrianus in 2. 2. tom. 2. *Sup. hoc et infra in Resol. 91. §. 5. Sepri. mo, & §. 8. Ad septimu. 1.* Et rationem adducit: quia emens debet manifestare venditori ignorantiam valoris rei vendite: ut si quis vili pretio lapidem pretiosum venderet, tenetur emptor manifestare valorem lapidis, quando illum agnoscit. Ergo & in nostro casu idem dicendum erit: ignorantia enim vendentis non aufert pretium, quod res habet secundum communem estimationem eorum, quorum iudicio in qualibet negotiatione assignandum est pretium.

2. Sed, his non obstantibus, aduersus Turrianum stant fere omnes Doctores: & ita docet Molina 10. 2. tr. 2. disp. 333. Lessius lib. 2. c. 81. dub. 11. n. 85. & alij. Et ratio est: quia tota illa res, ad eum usum, quo vendi solet, non pluris aestimatur. Vnde ex his inferunt Doctores; quod, qui sciret, in alterius fundo latere thesaurum, vel venam pretiosæ metalli, vel fontem delitescentem; possit illum emere, non maiori pretio, quam secundum externam superficiem valet: quia, licet pretium sumatur ex communi estimatione; communiter tamen ager ille non aestimatur ratione thesauri, vel venarum: ergo licitum est illum emere pretio currenti.

3. Et ita contra Amillam, Angelum, & alios tenent Doctores citati, quibus adde Rebellum p. 2. lib. 9. q. 5. n. 2. & alios penes Salas, de *empt. dub. 26. n. 5*. qui etiam n. 8. ex multis rectè notat, quod si in aliqua regione res aliqua parui aestimaretur, eamque ignorarent incolæ, posset paruo emissit fecerunt Hispani, ementes aurum apud Indos: & si lapidarius esset ignota virtus alicuius lapidis pretiosi, qui scit illius valorem, potest communi pretio illum emere.

RESOL. LXXXIV.

An, qui vulgò vocantur Recatones, sint obligati ad restitutionem?

Et inferitur primo Mercatores, siue alios posse sine onere restitutionis impedire, ne aliunde ab aliis merces in ciuitatem portentur, dummodò non efficiant fraudes, miris, &c. sed ex sua industria, & bonis artibus?

Secundò, posse quemlibet suppressere merces suas, & equas ad tempus opportunitatem, quo eas maiori pretio vendat.

Tertiò, excusantur transferentes triticum extra territorium, etiamsi ob id pretium notabiliter augeatur? Ex p. 1. tr. 8. Resol. 27.

§. 1.

§. 1. *Suppono supradictos, qui a nobis vocantur, Rebelli, impedire alios, ne merces emant ab iis, qui eas portant; sed eas ipsi anticipatē emunt, ita ut alij postea compellantur carius emere de manibus ipsorum. Hoc supposito, queritur an obligandi sint ad restitutionem. Affirmatiue respondendum est cum Rebello de oblig. iust. p. 2. lib. 9. q. 1. 8. sect. 3. n. 38.*

2. Sed ipse contrariam sententiam probabilem etiam esse existimat, & post illum Bonacina de contr. disp. 3. q. 2. p. 1. n. 5. vbi sic ait: [Non desunt ex recentioribus, a quibus huiusmodi reuenditores excusantur a mortali, & ab obligatione restituendi, etiam si caritatem inducant: quorum sententiam non improbabilem existimat Rebellus: & patet ex ratione rixō allata. Ita Bonacina. Et ante illum in casu simili Molina de iust. tom. 2. disp. 345 n. 5. conel. 3. Filiucius tom. 3. tr. 35. c. 8. n. 114. & Lessius lib. 2. c. 2. dub. 20. n. 150. Et ratio est: quia tales non peccantur contra iustitiam, quando emunt: nam suppono, emisse pretio iusto currenti. Nec etiam supprimendo merces, quia non tenentur ex iustitia tunc vendere; possunt enim illas in alia tempora seruare, vel deferre in alia loca. Nec ciues habent ius iustitiae ad eas emendas, nisi ipsi libere voluerint. Quod autem possint cogi a Magistratu, tantum inferre esse aliquod crimen contra bonum publicum; non autem contra iustitiam particulatam. Peccabunt ergo ad summum contra charitatem, & bonum publicum: sed non tenebuntur ad restitutionem.]

3. Ex his inferatur primò, cum Filiucio, & Lessio, loc. cit. posse sine onere restitutionis mercatorem, siue alium, impedire, ne aliunde ab aliis merces in ciuitatem portetur, dummodo id non efficiat fraude, minis, &c. sed ex sua industria, & bonis artibus. Secundo, posse quemlibet supprimere merces suas, vsque ad tempus opportunum, quo eas maiori pretio vendat, secluso monopolio: nam ita faciens vitur iure suo; habet enim ius consulendi sibi, & merces suas vendendi iusto pretio. Et ita Reginaldus tom. 2. lib. 25. c. 22. n. 330. Tertio, excusantur transferetes triticum extra territorium, etiam si ob id pretium notabiliter augeatur: quia sic facientes violant iustitiam legalem, non autem commutatiuam: ergo non obligantur ad restitutionem: sed peccabunt ad summum contra charitatem, & prohibitionem Principis. Ita Bonacina, vbi supra, n. 6.

RESOL. LXXXV.

Solent aliqui merces certo pretio vendere, quaritur, an hoc sit licitum? Exp. p. 3. tr. 5. & Milc. 1. Ref. 116. aliis 115.

§. 1. *Respondet cum Romaldo Coli tra. de emptione cum pretio anticipato, c. 2. n. 6. & Azorio p. 3. lib. 8. c. 9. q. 4. & aliis, licere merces certo pretio vendere quando dubitatur, num futuro tempore pluri, aut minori aestimabuntur, in tali casu venditor, & emptor par sit conditionis; siquidem futurum pretium quomodo potest esse maius eo pretio quod nunc taxatur, sic etiam poterit esse minus, ac ideo emptor potest lucrari & perdere eadem ratione, qua venditor, & e conuerso.*

2. Sed difficultas est in hoc Regno Siciliae, vbi ex Pragm. 1. 2. 3. & 4. tit. 61. tom. 1. prohibetur certo pretio vendere oleum, vinum, frumentum, linum, &c. Sed respondet, quod cum dictae pragmatice, vt legentibus patebit fundentur in praesumptione fraudis, quoties frans deficiat, & venditio celebretur modo, quod supra, putarem in foro conscientiae dictum contractum esse validum, & licitum, & contrahentes ad illud certum pretium teneri. Salua semper, &c.

Tom. V. I.

RESOL. LXXXVI.

Celebris, & difficilis est ista questio. An tempore magna sterilitatis, & inopia pragmatica frumenti & aliarum rerum seruanda sit in conscientia, vel liceat vendere frumentum secundum pretium commune, & vulgare? Et supponitur duplex esse rerum pretium; aliud legitimum, seu legale; aliud naturale, aut vulgare. Exp. p. 1. tr. 8. Ref. 70.

§. 1. *Supponendum est ex Aristotele lib. 2. Ethic. c. 7. duplex esse rerum pretium; aliud legitimum, seu legale; aliud naturale, seu vulgare: legitimum vocant Auctores, quod lege Principis taxatum; & ideo dicitur legale: naturale verò id, quod communi aestimatione hominum statuitur: illud consistit in indiuisibili mathematico; hoc non consistit in indiuisibili, sed latitudinem habet supremi, medij, & infimi; seu rigorosi, vel rigidi; p. i. & minimi. Ita D. Thomas in 2. 2. q. 77. a. 1. & ibi Caietanus, Bañez, Aragon, Valentia, & Scotus in 4. disp. 15. q. 7. a. 2.*

2. Hoc supposito, respondent aliqui Doctores, Pragmaticam, & taxam frumenti esse seruandam sub poena peccati mortalis, & obligationis restituendi, etiam tempore sterilitatis & inopia; & censent aliqui, contrariam sententiam nullam habere probabilitatem, nec esse iutam in conscientia. Ita Ioannes de la Cruz in director. conscient. p. 1. praecept. 7. q. 3. dub. 3. conel. 1. Ioannes Salas tr. de impiet. vend. dub. 7. m. 3. Michael de Palatio de contr. lib. 2. c. 2. Petrus à Nauarra de restit. lib. 3. c. 2. n. 2. Bartholomaeus Salonijs de iust. 10. 2. q. 77. a. 1. contr. 2. Basilius Poncius var. disp. p. 1. q. 2. scholastica 3. c. 7. in fin. & Petrus Ledesma in sum. 10. 2. tr. 8. q. 32. difficult. 19. fol. mihi 343. Et praecipuum argumentum, quod adducunt, est: nam communiter Doctores docent, quando lex est dubia, Principi obediendum esse: sed in nostro casu res est dubia, cum multi Doctores asserant, taxam frumenti, etiam tempore sterilitatis, esse iutam: ergo obligabit in conscientia.

3. Non desunt tamen Viri docti, qui contrariam sententiam tenent: & ita notat Ledesma, vbi supra, communiter docere Patres Societatis Iesu; & ex illis, qui scripta Typis mandarunt, P. Molina mordicus sustinet hanc opinionem de iust. 10. 2. tr. 2. disp. 364. n. 7. vbi asserit: [Si frumentum antea lege erat taxatum pretio rationabili, ac moderato: ac mense Martio, & Aprili sterilitas magna in annum sequentem comperitur ob pluviae defectum, aut aliqua alia ratione, non tenentur homines deinceps, vendere triticum suum pretio tempore abundantiae taxato. Quoniam praesumendum est, voluntatem Principis non esse, vt tanta superueniente sterilitate, lex, quae tempore abundantiae lata erat, vim adhuc retineret; neque si id Princeps velleret, lex ista tunc esset rationabilis, iusta, ac proinde in conscientia foro non obligaret.] Haec Molina. Atque hoc etiam voluisse videtur Nauarrus in sum. c. 2. n. 88. dicens, superueniente magna necessitate, tollitur omnino taxa: quem refert, & sequitur Rebellus de oblig. iust. p. 2. lib. 9. q. 2. sect. 3. n. 14. In hanc sententiam iuit etiam Valerius Reginaldus in sua praxi. 10. 2. lib. 25. c. 16. n. 270. asserens: [Quamuis decursu temporis, merces pluri aestimentur committer, quam sit à lege taxatum; non ideo tamen licitum est secundum illam aestimationem vendere contra hanc taxationem. Quamquam mutari debent leges, quando circumstantiae notabiliter variantur, sique Princeps in eo esset notabiliter negligens, lex inciperet esse iniusta, nec in conscientia obligaret.] Ita etiam docuit Lessius lib. 2. c. 21. dub. n. 14. ait enim: [Mutatis circumstantiis, si Princeps esset negligens in pretio legitimo mutando, potest res vendi pretio vulgari. Ino, vt notat

O 3

Pontius,